

Hányszor volt Jézus Jeruzsálemben ?

Ezt a kérdést a legtöbb ember egészen fölöslegesnek és hiábavalónak ítélheti, mert köztudomásszerűnek tartja, hogy *utoljára* virágvasárnap ment a Mester hazája fővárosába s ez az „*utoljára*“ szó azt foglalja magában, hogy *előbb már* bizonyára volt, ha többször nem, hát legalább egyszer-kétszer.

Én magam is ezek közé a legtöbb embertársaim közé, tartozom; de nyilván s őszintén kimondom, hogy ide tartozásomban régi idő óta háborgat valami kételyszerű dolog s e sorokban a címbe írt kérdésre adandó felelettemmel épen e kételyszerűséget akarom megszüntetni, hogy többé ne háborgasson.

Elmondom a kétely előállításának történetét.

Még 1896—97 táján történt, hogy egy konfirmációi kátét kellett megbírálnom. A káté 12 ik kiadásában szó volt a Jézus életének főbb mozzanatairól s a virágvasárnapi út így volt megnevezve: „*jeruzsálemi út*“. A bírálatban megjegyeztem, hogy a kifejezés így helyesbítendő: „*utolsó jeruzsálemi útja Jézusnak*.“ Hogy az ismeretlen szerző elfogadta-e nem-e az észrevételt, nem tudom, mert a munka nem jelent meg nyomtatásban. — De a kérdést egy alkalommal előhoztam nagynevű s nagytudományú tanáromnak s akkor tisztársunknak, *Nagy Gusztávnak*, kérdezvén: helyes volt-e a káté-író kifejezése, illetőleg: *valóban csak virágvasárnap volt-e Jézus Jeruzsálemben s így helytelen-e a megszkott kifejezés: utolsó útja Jézusnak Jeruzsálembé virágvasárnap volt?*

S a kérdésre a válasz ez volt: *valóban csak virágvasárnap volt Jézus Jeruzsálemben* s így a közönséges kifejezés helytelen, a Káté-író írása pedig helyes.

A válasz meglepett, mert nyilvánvaló történeti igazság, hogy Jézus 12-éves korában ott volt Jeruzsálemben, a mikor a „doktorok között ült vala“, — arról nem is szólván, hogy az édes anya tisztulásának napjai letelése után is volt, mint kisdéd gyermek, Jeruzsálemben. — De meglepett a válasz azért is, mert az is történeti igazság, hogy Jézus gyakran járt a főváros környékén s így lehetetlen, hogy be ne tért volna abba!...

Természetesen a dolgot nem lehet másként tisztázni, a kételyt elűzni, a valóságot megállapítani, mint a evangyéliomi tudósítások egybevetése által. S ha ezzel sikerül az igazságot kétségbe vonhatatlanul fölmutatni: a kérdésre a választ megnyertük, amely egyszersmind megnyugtatót is eredményez, a mi szintén jelent valamit.

Lássuk azért az adatokat!

* * *

Az első helyen álló evangyéliomi tudósításban, a *Máté* szerinti evangyéliomban a következő helyek szólnak Jézus útjáról *Jeruzsálemet* illetőleg:

1. 20₁₇: „Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, vagyis: „és felmenvén Jézus *Jeruzsálembe*, magához vette a 12 tanítványt, csakis őket, az úton. . . . .“

2. 21₁₀: Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα . . . vagyis: „és bemenvén ὁ (Jézus) *Jeruzsálembe*. . . . .“

3. 21₁₇: ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθα니아ν, azaz: „Kiméne a városból (*Jeruzsálemből*) Bethániába. . . .“

4. 21₁₈: Πρωίως δὲ ἐπαναγῶν εἰς τὴν πόλιν — azaz „reggel pedig betérvén a városba (*Jeruzsálembe*. . .) . . .“

A *Márk* szerint való evangyéliom adatai a következők:

1. 11₁₁: „εἰσελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς“ . . . vagyis: bement Jézus *Jeruzsálembe*.

2. 11₁₅: „Ἐρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα azaz:“ menének *Jeruzsálembe* (s Jézus bement a templomba).

3. 11₂₇: „Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα“ — és ismét menének *Jeruzsálembe* (és Jézus széjjel járt a templomban) . . .

4. 14₃: szerint Jézus Bethániában volt s a 13. vers szerint mondá a két tanítványnak; menjetek el a városba (*Jeruzsálembe!*) s egy ember jő előtökbe s (15. vers) ὁ mutat nektek . . . vacsoráló házat, a hová (17. vers) mikor estve volna, elméne a 12 tanítványnyal.

A *Lukács* szerinti evangyéliomban a következő adatokat találjuk:

1. 2₂₂: felvivék a kis gyermeket *Jeruzsálembe*, hogy az Urnak bemutatassák őt,— vagy a mint az eredeti szöveg írja: „ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς Ἱεροσόλυμα παραστήσαι τῷ κυρίῳ.“

2. 2₄₃: „elmarada a gyermek Jézus *Jeruzsálemben*“.

3. 13₂₂: „általment (Jézus) minden városon és falun, tanítván és *Jeruzsálembe* menvén, (a hol ugyanazon napon) jövének hozzá némelyek — 31. vers! — a farizeusok közül, a kik ezt mondják: eredj ki és menj el innét, mert Herodes meg akar téged ölni.

4. 13₃₃₋₃₅: versek: szükséges nekem, hogy úton járjak ma is, holnap is és azután is, mert nem lehetséges,

hogy a proféta Jeruzsálemen kívül vesszen el. Jeruzsálem, Jeruzsálem! Ki megölnöd a profétákat és megkövezed azokat, a kik hozzád bocsátottak: mennyiszer akar-tam egybegyűjteni a te magzataidat, miképen a tyúk az ő flacskáit az ő szárnyai alá és nem akarátok: imé hagyattatik a ti házatok pusztán s bizony mondom pedig néktek, nem láttok engemet míg nem eljön az idő, a mikor ezt mondjátok: áldott a ki jött az Urnak nevében! Vagy a mint az eredeti szöveg van: „Πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὐριον καὶ τῆ ἐχομένη πορεύεσθαι ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀποσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξει τὰ τένα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν εἰσὶν ὑποσσάειν ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησάτε; ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ἐμῶν ἔρημος. Ἀμὴν δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ με ἴδητε ἕως ἄν ἴξῃ ὅτε εἴπητε, Ἐὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου“.

5. 17₁₁: „mikor menne Jeruzsálembe . . .“ (által megyen Samaria és Galilea között).

6. 18₃₁: „magához vevén Jézus a 12 tanítványt, mondá: imé felmegyünk Jeruzsálembe. . .“

7. 19₁₁: (Jerikóból Jeruzsálem felé menve) az úton mentében monda példabeszédet, mivelhogy közel volna Jeruzsálemhez.

8. 19₃₅₋₄₈ a virágvasárnapi út.

A János szerint való evangyéliom adatai ezek:

1. 2₁₃₋₁₄: „az első csodatétel után Kapernaumba ment Jézus, de ott „nem sok napig“ volt, mert közel vala a zsidóknak húsvétjok. Felméne azért Jézus Jeruzsálembe és találá a templomban. . .

2. 3₁₋₂₁ jeruzsálemi időzésről szól a Nikodémussal való viszonyt illetőleg.

3. 3₂₂: „azután méne Jézus és az ő tanítványai Judeának földére.

4. 5₁: a Kapernaumi királyi főember fiának meggyógyítása után 4₄₆₋₅₄. „felméne Jézus Jeruzsálembe“ . . . A Bethesda tavának története . . . templomban létele Jézusnak (14. vers).

5. 6₁: a jeruzsálemi időzés és tanítások „után méne Jézus Galileának Tiberias tengerén túl“.

6. 7₁₀: Jézus is felméne az ünnepre, de nem nyilván, hanem titkon.

7. 7₁₄: mikor az ünnepnek fele elmúlt: felméne Jézus a templomba és tanit vala.

8. 8₁₋₂: Jézus elméne az Olajfák hegyére és jó reggel ismét jelen vala a templomban. . .

9. 10₂₂₋₂₃: „Ἐγενετο δὲ τὰ ἐγκαίμια ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ

τοῦ Σολομῶντος“ — vagyis: „lőn Jeruzsálemben egyházi szentelésnek ünnepe^{1.)}) és től vala, Jézus pedig jár vala a templomban, a Salamon tornácában“. (A 40. vers szerint aztán: elméne a Jordánon túl, a helyre, a hol János kereszttel vala először és ott monda). . .

10. 12₁₂₋₁₃: virágvasárnapi út.

Ezek azok az evangyéliomi helyek, a melyek Jézusnak Jeruzsálemben meneteléről, jeruzsálemi tartózkodásáról szólnak. Most vegyük bírálat alá s állapítsuk meg; *a virágvasárnapi út egyszerűen csak út-e Jeruzsálemben, vagy pedig utolsó út-e a fővárosba?* Vagyis: volt-e hát Jézus virágvasárnap előtt is Jeruzsálemben s akkor valóban utoljára ment-e oda?

* * *

Első tekintetre is megállapíthatjuk, hogy az evangyélis-ták tudósításaiban nincs meg az az összhang, a melyet talán kívánatosnak és szükségesnek tartanánk. A Máté és Márk tudósítása egészen szűkszavú, csak épen, hogy ad valamit; ellenben a Lukácsé és a Jánosé versenyez egymással, sőt a János tudósítása nyilván azt a benyomást kelti, hogy János életének, tanítói működésének számbavehető részét épen Jeruzsálemben töltötte.

Az e tekintetben mutatkozó eltérés igen könnyen megmagyarázható abból az egészen közönséges felfogásból is, a mely a két első evangyéliomi tudósítást úgy veszi, hogy azok inkább a tudósításokat adják, ellenben a Lukács szerinti már a külső körülményeket is számbaveszi, a IV-ik evangyéliom pedig szerencsés kézzel igyekszik összehozni a tanításokat és a külső eseményeket, mert úgy van meggyőződve, hogy a kettőnek egyesítése, szoros összefűzése magát a lényegi igazságot emeli, növeli és erősíti.

Igy fogván már fel a tudósítások jelentőségét, egyáltalán nem így kell venni a Máté és Márk adatait, mintha azok egyenesen a mellett szólnának: Jézus virágvasárnap először és utoljára volt Jeruzsálemben, annyival inkább nem, mert az meg mindkét evangyélislistánál adat, hogy a virágvasárnapi jeruzsálemi út után kiment Jézus Bethániába, a mely 16 futamatnyira volt Jeruzsálemtől s Bethániából vissza

^{1.)} Az *ἐγκαίρια* szót Károli Gáspár „*egyházi szentelés*“ ünnepének fordítja. Maga a szó *szentelést, felavatást* jelent, származtatva az „*εἶναι*“ és „*καίριος*“ két szóból, a melyet aztán némelyek a latin: „*renovationes*“ vagy „*dedicationes*“ szóval adtak vissza. A héber szó, amely megfelel ennek, a חגגה s november 25-ikén szokták ünnepelni, s miért ezt Leusden: „*Clavis Graeca*“ c. könyvének 266-ik lapján olvashatni. (Ultrajecti 1672.). A ma is ismert „*Kanuká*“ zsidóünnep volna ez, emlékezés a jeruzsálemi templom lerombolására s az *égre talált tüzre!* . . .

ment Jeruzsálembe. Ez is legalább annyit igazol, hogy Jézus nem egyszer, hanem kétszer volt Jeruzsálemben.

Különben a Máté és Márk egyesítve e ponton azt jelenti, hogy mindkettő arra helyez súlyt: a virágvasárnapi úttal dől el az a fanatikus támadás, a melylyel az ellenfelek Jézust már előbb is illették, — a diadalmas bevonulás után többé nem várhattak: eljött az idő, hogy az embernek fiát csúfos halállal veszítsék el.

A Lukács és János tudósításainak igazsága abban foglalható össze, hogy Jézus többször is megfordult Jeruzsálemben s a virágvasárnapi út valóban *az utolsó volt* oda, a melynek alkalmából mindaz megtörtént Jézussal, a minnek be kellett következnie.

Hogy lehetett-e s volt-e hát Jézus valóban máskor is, sőt többször is Jeruzsálemben? . . . olyan kérdés, a melynek első pontjára határozottan felelhetünk *igennel*. *A másodikra pedig, t. i. hogy valóban volt-e máskor is, sőt többször is:* a Lukács és János tudósításai nyomán szintén határozottan ezt feleljük: *volt*. *Volt* nemcsak azért, mert Lukács és János erre vonatkozólag adatokat szolgáltatnak, hanem azért is, mert egyáltalán nem lehet még csak elképzelni sem azt, hogy Jézus *kerülte* volna azt a helyet, a hol reá földi életének legnagyobb történeti mozzanatai várakoztak. S ha bár nem sokat tulajdoníthatunk annak, hogy Jézus *otthonosan* járt kelt Jeruzsálemben, mégis az a tény, hogy a tudósítások szerint otthon érezte magát a fővárosban, úgy forgolódott, mintha minden zege-zugát, kövét ismerte volna, arról tesz bizonyosságot, hogy Jézus Jeruzsálemben virágvasárnap előtt is volt már. Igaz, hogy magának Jézusnak van az a nyilatkozata: „nekem Jeruzsálembe kell mennem, sokat szenvedni a vénektől, a papi fejedelmektől és irástudóktól“ (Máté 16. r. 21. v.), de ez azt jelenti, hogy *útoljára* fel kell mennie Jeruzsálembe, a hol bekövetkeznek mindazok, a melyek megirattak a próféták által ő róla. Ha volt is már Jeruzsálemben, megfordult is már a fővárosban: mégis el kell oda mennie, mert *ott* kell végig szenvednie mindazt, a mi ehhez a földi élethez hozzá tartozik az ő szemléjében is.

Nem lehet azt még csak elgondolni sem, hogy Jézus az ő prófétái működésében mindenhol megfordult volna: csak épen azt a helyet nem akarta volna felkeresni, a hol ellenségei laktak. Az a nagy erkölcsi bátorság, a mellyel az igazságot keményen szemőkből mondotta ellenfeleinek, föltétlenül vesztett volna komolyságában és jelentőségében, ha csak a *vidéken* él vele, csak a kisebb városokban és a falvakban használja, de már Jeruzsálemtől irtózik s oda még csak belépni sem merészel. Sőt: épen ez az erkölcsi

legmagasabb fokú bátorság követelte azt, hogy megforduljon Jeruzsálemben is, be-benézzen oda is, érintkezzék ott is az ellenfelekkel, a kik nem is egyszer követeket küldözgettek hozzá. Ha volt bátorságuk az ellenfeleknek szóba állani Jézussal, ha mindjárt kísértés, törbe csalás szempontjából is: akkor kellett lenni bátorságának Jézusnak is, hogy felkeresse őket, hogy saját otthonukban mondja szemökbe mindazt, a mit máshol elmondott és hirdetett.

Es azt hiszem, hogy a János evangyéliomabeli tudósítások épen erről adnak bizonyosságot, erre szolgálnak közvetlenül ható erősségek gyanánt, a melyeknek igazságát el lehet, sőt el is kell fogadnunk annak a nagy erkölcsi jellemnek még tökéletesebb volta szempontjából, a ki egyetlen és örök.

Azért az adatok alapján meghatározhatjuk és ki is mondhatjuk: *Jézus volt Jeruzsálemben máskor is, többször is* s így a szóban forgó kérdésnél a helyes felelet ez: *virágvasárnapján utóljára ment Jézus Jeruzsálembé, nem érintve a virágvasárnapi utat a Bethániából való visszajövetel, a mely csupán azt jelenti, hogy fátalmát ott pihenhetett ki, hogy aztán a nagy hét eseményei ott folyjanak le a fővárosban.*

Dr. Tüdös István.